

נר לשולחן שבת

פרשת כי תבא

גליון 801 תשפ"ב

לע"ג הגה"צ רבי אברהם יעקב
זיידל אפשטיין ב"ר יצחק זצ"ל
משגיח ישיבת "תורה אור"
ב"א אלול תש"ע

כי תבוא

"באים אנו מן הקייטא הגשמית אל הקייטא הרוחנית. מחודשי תמוז-אב אשר ביערות ובשדות אל חודשי אלול-תשרי אשר בבית הישיבה.

מה בין קייטא זו לזו? הן מודים אנו כולנו כי כשם שזו צריכה לחיזוק הגוף, כך נחוצה האחרת לחיזוק הנשמה!"
(בעקבות היראה" - שיחת הפתיחה באלול של הסבא מסלבודקה בישיבה)

לכל עת יש חפיץ - בימי הקיץ אדם הפוגש את חברו, שואלו, להיכן הוא נוסע, מה עשה למנוחה, מחפש המלצות היכן לטייל. כן הוא בזמן אלול, בעניני רוחניות. אדם הפוגש את חברו שואלו, מה נעשה עם תשובה. מחפש רעיונות לעבודה ותיקון עצמי.
(לקט רשימות" בעניני אלול וימים נוראים)

המשגיח הגה"צ רבי נתן ווכטפויגל היה מזהיר את תלמידי הישיבה והאברכים שלא להפסיק מלימודם בחודש אלול. מכל מקום היו מקרים יוצאים מן הכלל, הכל לפי הענין.

אברך שהתגורר בדירה קטנה הזדמנה לו אפשרות דירה של קניית דירה גדולה ורחבה בחודש אלול. שאל את המשגיח רבי נתן, האם להכנס לענין. והורה לו המשגיח לעסוק בענין. האברך, הרי אנו נמצאים באמצע זמן אלול?! אמרו לו המשגיח: "זו דאגה של הקב"ה, לך יש אישה וילדים והם צריכים בית ושלוש בית. אתה צריך לדאוג לזה!"
(שם)

ה"נתיבות שלום" מסלונים: היה זה בערב חודש אלול ואני הייתי צעיר לימים. בשנתי חלמתי חלום מזעזע. בחלומי חלפו ועפו להם ימי הרחמים והרצון, ראש השנה, עשרת ימי תשובה יום כיפור, סוכות ועתה עומדים כבר לאחר שמחת תורה...

לבי נשבר על ההחמצה הגדולה בזוכרי כי לא הספקתי להתעלות כפי שרציתי, איך חלפו להם הימים הקדושים מבלי שאנצלם כראוי?! כל השנה אני ממתין ומצפה להם והנה חלפו להם מבלי שוב...

בכיתי לעצמי. לפתע התעוררתי - והנה חלום, ערב ראש חודש אלול... שמחה גדולה אפפה אותי, הנה ניתנה לי ההזדמנות לנצל ביתר שאת את הימים הקדושים הללו שעדיין לפני!

(קונטרס "נתיבות אבות" לימים הנוראים)

היכן המקום הכי טוב להיות בחודש התשובה?

"ארץ זבת חלב ודבש". (כ"ו טז)

מה הסוד הרוחני שיש בארץ ישראל?

אין עיקר ההודאה בפרשת הבאת ביכורים על הגשמיות בארץ ישראל, אלא על הרוחניות, הרי הלכה כחכמים, שמביאים ביכורים אפילו מעבר הירדן, אף שאינה ארץ זבת חלב ודבש.

שמעתי מפי קדוש - הגאון החסיד רבי מאיר שפירא, אב"ד לובלין: דבש דבורים יוצא מדבורה שהיא שרץ ואף טבעו להפוך את מה שיש בו לדבש. וכן חלב מגיע מדבר טמא, דם נעקר ונעשה חלב. הוא הדבר בארץ הקודש שהיא מסוגלת להפוך רשעים לצדיקים, נכון שהבחירה בידי אדם, אבל זה כוחה, כפי שנאמר "כל הדר בארץ ישראל, דומה שיש לו אלוה".

זה רמזה התורה בתואר שנתנה לארץ ישראל "ארץ זבת חלב ודבש", שהם דברים שנתהפכו מאיסור להיתר! ("אזנים לתורה")

עוד סוד שכתוב בפרשת השבוע, ששייך לחודש אלול זמן בו ניתן להעביר ממידת הדין למידת הרחמים

"השקיפה ממעון קדשך". (כ"ו ט"ז) "דועים דברי רש"י (בראשית ח"י ט"ז) שכל השקפה שבתורה לרעה חוץ מ"השקיפה ממעון קדשך", שגדול כח מתנות עניים, שהופך מדת הרוגז לרחמים.

הקב"ה עושה מזמן לזמן השקפה-ביקורת על עולמו, הואיל ובני עליה מועטים ורוב בני אדם שקועים ברדיפה אחרי גשמיות, יוצא תמיד מהשקפה זו רעה לעולם, כי מי יעמוד בדין שמים.

כח מתנות עניים להפוך מידת רוגז לרחמים, לפיכך זה מה שאנו מבקשים כאן - גילתה לנו התורה סוד, עתה זה הזמן לבקש מהקב"ה לעשות את ההשקפה על עם ישראל לבדוק אותנו, שהרי אפילו אם ימצא שלא הכל בסדר, יתמלא רחמים עלינו, ויברך את עמו ואדמתו, שתהיה ארץ זבת חלב ודבש!
(שם)

"תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה!" (כ"ח מ"ז)

הגאון "שואל ומשיב" ביאר "יד שאול" עה"ת: יש מקרים שאדם אנוס, שלא יכול לעבוד את בוראו. אך אם הוא עובד ה' יש לו צער על האונס הזה. כמו אדם שהזמינו אותו לחתונת חברו ונאנס ולא בא, שהוא עצוב על שהוא לא משתתף בשמחה.

כן נאמר פה. התביעה היא: "אשר לא עבדת את ה'". אמנם באונס, אך למה היית בשמחה על זה שלא הוצרכת לעבוד... (שם)

"ארור מקלה אביו ואמו" - פירוש מלשון קל, שמקניט את אביו ומצער, מפני שיודע שאביו ימחול לו, שחש על עונשו של בן יותר מהבן, לכן אררו על זה.

חידה: איך יתכן שבן אומר דבר, יום אחד הוא עושה בזה חסד וצדקה לאביו, ואילו כשאומר למחרת מבזה אותו...

תשובה: אומר קדיש על אביו בשנת האבל. יום לפני י"א חודשים לפטירתו ויום אחר. יום קודם זה מעולה, יום אחר, לכאורה מבזה את אביו - הלכה היא שאין אומרים קדיש אחר י"א חודש לפטירת אב, כי משפט רשעים בגיהנם י"ב חודשים. ("נר" כרמ"א י"ד שע"ו ד'. יש לציין שמנהג בני ספרד לומר י"ב חודש עם הפסקה בתום הי"א!)

ציווהו אביו שיאמר קדיש גם בחודש הי"ב, או בחודש הי"ג בשנת העיבור, ישמע לו, אף שאביו היה ת"ח וצדיק. (משמרת שלום צ"כ)

הגאון רבי שלמה קלוגר ציווה לבנו שיאמר עליו קדיש גם בחודש י"ב, או חודש י"ג בשנת העיבור עד הארצייט. (שנת תרי"ג) שאל הבן, אם לקיים צוואת אביו, או שחשוב בזיון ואין יכול למחול? השיבו ה"בית יצחק": מותר ויקוימו דבריו הקדושים, אך לא יאמר קדיש יתום, רק הקדיש השייך לש"ץ. (ח"ב י"ד קנ"ו)

"שבת הלוי" פסק שאין לומר קדיש בחודש הי"ב על פי אומדנא שהוריו היו רוצים בכך! (י"ד תנינא קס"א, כ"ז הובא ב"פני ברוך" עמ' שנג ועיי"ש)

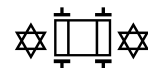
סיפר חכם רבי יוסף עדס: בעיר העתיקה בירושלים היה אדם שגירש את אשתו ואחרי זמן החזיר אותה, ושוב גירש אותה ואחר כך החזירה. כך עשה על דרך זו חמש פעמים... חכם רבי אברהם ענתבי היה אדם שלא נתן מנוחה לדעתו עד שלא בירר את ההלכה עד תום, והיה מפורסם שכדי להבין דבר טרח הרבה מאד, ולכן היו מחבריו הרבנים שכינוהו "מטריד"... גם הענין הזה של הנישואים והגירושים התכופים הללו הפריע לרבי אברהם. הלך איפוא לבעל והתחיל חוקר אותו ושואלו כל מיני שאלות. בשלב מסוים, כששאל על אביו, כעס הבעל והחל מקלל את אביו...

תמה חכם אברהם: "איך אתה מקלל את אביך!?! השיבו: "הוא כלל לא אבי, הוא רק גידל אותי, אב חורג הוא לי".

כששמע חכם אברהם את אלו הדברים, הבין מדוע בכל פעם אותו יהודי החזיר את גרושתו. נמצא כי כל הגיטין שנכתבו עד עכשיו היו פסולים, שהרי נכתבו על שם אביו החורג...

חכם אברהם ענתבי הודיע לדיינים ששם אביו של אותו "מגרש סדרתי" הוא שם אחר.

לא עברו ימים מועטים, והנה הבעל פנה שוב לבית הדין והודיע על רצונו לגרש את אשתו, הפעם כתבו לו גט על שמו ושם אביו האמיתי, מאז לא שב להחזירה... (הקדמה לגנוזי חיים)

מי שאביו מומר קורין אותו לתורה בשם אבי אביו, אבל לא בשמו לבד, שלא לביישו ברבים...

שני אחים אברהם ואפרים מקהל קודש אובן, אביהם לפנים שמו שניאור המיר דתו, ומהיום ההוא בניו לא עלו לתורה, יען כי יבושו להקרא מעתה בשם אבי אביהם כמנהג. נשאלתי, אם יש צד היתר שיהיו נקראים לתורה על שם אביהם כבתחילה.

הנני להורות בזה היתר גמור. ואימת הגאון מוה"ר איסרלין שפסק לקרוא לתורה לבן מומר על שם סבו לא יבעתני כי מודה הוא בכיוצא בזה.

הלא אמרו חז"ל "נוח לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים" (ב"מ נט.), והפליגו חז"ל בעוון זה מאד, ועוד אמרו, גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה בתורה.

מעתה אומר, אף כי הדבר מנהג אחרונים וחסידים לא עלה על לבם לזלזל בכבוד הבריות, אין זו משנת חסידים, אלא כל זה בבן מומר שהיה נער וקטן כשעזב אביו אלוקי ישראל ומעולם לא

נקרא בן פלוני ולא ניכר בושתו בזה, אבל מי שהיה גדול והורגל להקרא בעירו בן פלוני, אם ישנו שמו, חלילה לשפוך דם נקי. אכן מעיקר הדין היה ראוי להעלותו לתורה בשמו בלבד, אבל אז ודאי הדבר יהיה ניכר, לכן יעשו הרע במיעוטו ויזכירו את שם אביו המומר.

עוד טעם יש להורות לקרוא להם בשם אביהם כמקדם, כי אביהם הוא תקיף ושר גדול ויש בו משום דרכי שלום, וכפי שנהגו שהחזן מברך את המלך ומחזיק בידו בספר תורה ואין חוששים להזכירו בבית הכנסת ליד ספר תורה... ואף במקדש עשו כן, וגדולה מזה התירו משום איבה.

קל וחומר בן בנו של קל וחומר שלפי הנשמע אביהם אף שהוא מדומע בין הגויים דורש טוב לכל עמו, מטיב לבני ישראל בגופו ובממונו, ניכר שמתחרט על מעשיו, וככה שמעתי עליו מעדים נאמנים. אם כן ראוי לקרבו ולא לרחקו.

את אלה אומר בחפזי להתיר ולקרוא אותם האחים לספר תורה בשם 'בן שניאור' כמקודם.

(שו"ת מהר"ם פאדווא פ"ו)

באמת אותו שר מומר שניאור - לפני מיתנו קרא לכמה יהודים אל ארמונו, והתוודה לפניהם בכל לבו, אמר שכל חייו היה מטיב לישראל ומעולם לא עבר עבירות במזיד! (שו"ת "זקן אהרן" צ"ה)

אכן הרמ"א בו פתחנו ענין זה הביא פסקו זה של מהר"ם פאדווא: בעירו, אם הורגל לעלות בשם אביו, יקראוהו בשם אביו, שלא לביישו ברבים, וכן יש לחוש לאיבת המומר. (שם קל"ט ג)

בשו"ת הרמ"א חידש, שמה שהחסידיים (ספר חסידים ותורות הדשן) כתבו לקרוא בשם אבי אביו, כתבו זאת לעצה טובה, כדי שאביו יתבייש ויכפר לו קצת, כפי שמצינו בחזקיה שגירר עצמות אביו.

אבל לא מטעם שיש איסור להזכיר שם הרשע - שם רשעים ירקב, הלא התנ"ך והתלמוד מלאים בזה, בהזכירם שמות רשעים, אפילו עבודה זרה מותר להזכירה בכל שם שאינו לשבח. ועוד, כל זה רק כשיש לאותו מומר שם מיוחד, אבל אם נקרא בשם שרבים נקראים בו אין למה לחוש. (שו"ת הרמ"א מ"א וקיציתי)

ובאותו ענין אביא בקצרה

הגאון רבי יצחק הלוי נודע בכינויו "האפודי", חי בימי הרדיפות נגד היהודים בספרד. הוא היה אחד מחכמי ישראל שהרבו להגן על היהדות על ידי ויכוחים עם הנוצרים, היתה זו אחת הדרכים בהם ניסו הנוצרים להעביר את היהודים על דתם.

אך גם עליו עברה כוס התרעלה, ובגזירות קנ"א אנסוהו לשמד. הוא שמר בסתר על אמונתו ואף המשיך לכתוב איגרות וספרים נגד הנצרות, בהן לעג לנצרות, הראה את הסתירות שבה, בספרו "כלימת הגויים" הביא את הטעויות שעושים מתקיפי היהדות בפירוש מקורותיה, בחיבור זה הפגין האפודי את שליטתו בלטינית ובספרות הנוצרית. הכל כמובן ללא איזכור שם המחבר.

בעקבות המרתו פסק מלקרוא לעצמו בשמו המלא, וקרא עצמו בשם 'אפד', והוא ראשי תיבות אַן (אדון) פּוּרפּיאט דּוּראן, שמו בספרדית, מכאן כינויו "האפודי" - "ואני מדרכי מיום אשר שפך ה' על גלות ירושלים אשר בספרד כמים עברתו, זה שמי לעולם באפד תמורתו" - בזה העלים שמו, שלא יזכר על מעשה המרתו. מספריו: "חשב האפוד" בדקדוק, חכמת התוכנה, "זכרון השמדות" ופירוש על מורה נבוכים.

אביו של הגאון רבי ישראל ו. חלה במחלה סופנית. המצב היה אבוד, לא היה מה לעשות כלל וכלל, אלא שהחולה לא הבין למה לא מטפלים בו כראוי, היו לו טענות על בנו שלא דואג לו.

הבן הלך לגאון רבי נסים קרליץ, הציג את המצב ושאלו, האם אפשר לעשות לאביו דברים כאילו מטפלים בו, תרופות דמה, מסז' וכדומה. רבי נסים השיבו: "כן, זה כיבוד אב!"

(נר לשולחן שבת" מידידי הרה"ג רמ"ו)